ISSN 2181-7839

XALQ TA'LIMI

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGINING
ILMIY-METODIK JURNALI

Muassis:
O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi

PUBLIC EDUCATION

SCIENTIFIC-METHODICAL JOURNAL
MINISTRY OF PRESCHOOL AND SCHOOL EDUCATION
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN

2026

5-son
(Sentabr-Oktabr)

Jurnal 1918-yil dekabr oyidan chiqa boshlagan
O'zMAA tomonidan 2013-yil 4-martda qaytadan ro'yxatga olinib, 0104-raqamli guvohnoma berilgan.

TOSHKENT

MUNDARIJA

		TA'LIM VA TARBIYA NAZARIYASI
O. Ganiyev	4	Ta'lim tizimida korrupsiyaga qarshi immunitetni shakllantirish: jamoatchilik fikri asosida empirik tahlil
M. Pardayeva	13	Yangi o'quv yilining dastlabki 30 kunida maktab boshqaruvi: strategik ustuvorliklar va boshqaruv amaliyotining diagnostik tahlili
A. Xolmurodov	22	Pedagog kadrlar bilan ta'minlash va ularning kasbiy rivojlanish tizimini takomillashtirish: muammolar, huquqiy asoslar va istiqboldagi yo'nalishlar (Maktabgacha va maktab ta'limi tizimi misolida)
X. Nurmetov	26	Ta'lim tizimini raqamlashtirish sharoitida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik asoslari
U. Xasanov	30	Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak pedagoglarning raqamli madaniyatini rivojlantirish asosida kasbiy tayyorgarligini takomillashtirish
U. Toxirov	33	Bo'lajak mutaxassislarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishda "PBL" va "Sun'iy intellekt" vositalarini birgalikda qo'llashning pedagogik muammolari va ularning yechimlari
D. Kamoljonova	38	Mutolaa sotsiometrik munosabatlarni shakllantiruvchi madaniy vosita sifatida
B. A'zamov	42	Multimedia texnologiyalari orqali talabalarda raqamli kompetentlikni rivojlantirish
R. Quziyev	46	O'smir yoshdagi o'quvchilarni ijtimoiylashtirish jarayonida axborotlar bilan ishlash madaniyatini shakllantirishning tarbiyaviy ahamiyati
D. Mo'ydinova	50	Talabalarda shaxsiy e'tiqodini shakllantirish texnologiyasi
		TA'LIM VA TARBIYA METODIKASI
Z. Taxirov	53	Uslubiyatning fonetik vositalari
D. Il'yasova	58	Bolalar adabiyoti vositasida boshlang'ich sinf o'quvchilarining estetik didini shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik ahamiyati
N. Kamolova	61	Kimyo ta'limida o'quvchilarning ilmiy tafakkurini rivojlantirishning o'ziga xos jihatlari
M. Kenjayeva	70	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyalarini rivojlantirish bosqichlari
D. Sadikov	74	Organik kimyo darslarida laboratoriya mashg'ulotlarini raqamli texnologiyalar asosida tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari
		ZAMONAVIY TA'LIM TEXNOLOGIYALARI
M. Sayidova	79	Ta'lim muassasalarida zamonaviy texnologik ta'lim mazmunida ilg'or texnologiyalarning aks etishi
J. Buriyev	83	Raqamli ta'lim muhitida talabalarning mustaqil ta'lim faoliyatini rivojlantirish
U. Toxirov	86	Oliy ta'lim jarayonida muammoli ta'lim (pbl) texnologiyasi bilan sun'iy intellekt vositalarini integratsiyalashning pedagogik salohiyati

N. Temirov, X. Sirojiddinova	91	O‘quv jarayonini rivojlantirishda sun’iy intellektdan foydalanish
		TA’LIMDA MENEJMET
Q. Almardanov	94	Maktab rahbarlarining boshqaruv kompetensiyasini takomillashtirish orqali ta’lim sifatini oshirish jarayonlarini optimallashtirish
		TA’LIMDA IQTISODIOT VA MOLIYALASHTIRISH
N. Boymuradov	103	Maktabgacha ta’lim tashkilotida moliyaviy barqarorlikni ta’minlashda moliyaviy boshqaruv modeli
A. Boltaev	109	Tizimli yondashuv asosida maktabgacha ta’lim tashkilotlarida byudjetdan tashqari mablag‘larni jalb qilish va ularni samarali boshqarish
		MALAKA OSHIRISH VA QAYTA TAYYORLASH
N. Dushayeva	115	Umumiy o‘rta ta’lim muassasalarida pedagogik etikani shakillantirish vositalari va shartlari
		PSIXOLOGIYA
X. Toshturdieva	119	Umumiy o‘rta ta’lim maktablari o‘quvchilarini deontologik qobiliyatlarini shakllantirishning hozirgi holati
M. Muzaffarova	127	Raqamli jamiyat sharoitida boshlang‘ich maktab o‘quvchilarining raqamli sotsializatsiyasi va ota-onalik kompetentligining psixologik-pedagogik determinantlari
D. Adilova	131	Jamoadagi konfliktlarni boshqarish va ularni konstruktiv murosaga olib kelishning zamonaviy mexanizmlari
		ATROF-MUHIT MUHOFAZASI VA EKOLOGIK XAVFSIZLIK
D. Zayniddinova	135	Markaziy osiyoda suv resurslari muammosi va barqaror boshqaruv strategiyalari
		QIYOSIY PEDAGOGIKA
D. Xoliqulova	138	Mehrli maktab o‘quvchilarining ijtimoiy moslashuvchanlik ko‘nikmalarini rivojlantirishning xorijiy tajribasi

Umidjon XASANOV,
“PERFECT-UNIVERSITY” nodavlat oliy ta’lim muassasasi,
“Gumanitar fanlar” kafedrasi, katta o‘qituvchi

RAQAMLI TA’LIM MUHITIDA BO‘LAJAK PEDAGOGLARNING RAQAMLI MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH ASOSIDA KASBIY TAYYORGARLIGINI TAKOMILLASHTIRISH

Annotatsiya

Maqolada raqamli ta’lim muhitida bo‘lajak pedagoglarning raqamli madaniyatini rivojlantirish orqali ularning kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishning metodik asoslari yoritilgan. Tadqiqotda raqamli madaniyat tushunchasining mazmun-mohiyati, uning komponentlari va ta’lim jarayonidagi ahamiyati atroflicha tahlil qilingan. Bo‘lajak pedagoglarning raqamli madaniyatini rivojlantirishga yo‘naltirilgan metodik tizim ishlab chiqilgan bo‘lib, mazkur tizim o‘quv-tarbiya jarayonini raqamlashtirish, axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanish va raqamli etika me’yorlariga rioya qilish kabi yo‘nalishlarni qamrab oladi. Tajriba-sinov ishlarining natijalari takomillashtirilgan metodikaning samaradorligini tasdiqlagan.

Tayanch so‘zlar. Raqamli madaniyat, raqamli ta’lim muhiti, kasbiy tayyorgarlik, bo‘lajak pedagog, axborot-kommunikatsiya texnologiyalari, raqamli kompetentlik, metodika, raqamli etika, ta’lim sifati, pedagogik innovatsiyalar.

В данной статье рассматриваются методические основы совершенствования профессиональной подготовки будущих педагогов посредством развития цифровой культуры в цифровой образовательной среде. В исследовании всесторонне проанализированы сущность понятия «цифровая культура», её компоненты и значение в образовательном процессе. Разработана методическая система, направленная на развитие цифровой культуры будущих педагогов, включающая цифровизацию учебно-воспитательного процесса, эффективное использование информационно-коммуникационных технологий и соблюдение норм цифровой этики. Результаты опытно-экспериментальной работы подтвердили эффективность усовершенствованной методики.

Ключевые слова. цифровая культура, цифровая образовательная среда, профессиональная подготовка, будущий педагог, информационно-коммуникационные технологии, цифровая компетентность, методика, цифровая этика, качество образования, педагогические инновации.

This article explores the methodological foundations for improving the professional training of future teachers through the development of digital culture in a digital educational environment. The study comprehensively analyzes the essence of the concept of ‘digital culture’, its components, and its significance in the educational process. A methodological system aimed at developing the digital culture of future teachers has been developed, encompassing the digitalization of the educational process, effective use of information and communication technologies, and adherence to digital ethics norms. The results of experimental work have confirmed the effectiveness of the improved methodology.

Key words. Digital culture, digital educational environment, professional training, future teacher, information and communication technologies, digital competence, methodology, digital ethics, quality of education, pedagogical innovations.

Zamonaviy jamiyatning raqamli transformatsiyasi ta’lim tizimiga ham bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda. Raqamli iqtisodiyot va axborot jamiyatiga o‘tish sharoitida pedagog mutaxassislariga nisbatan talablar keskin ortib bormoqda. Bugungi kunda zamonaviy pedagog nafaqat o‘z fanini chuqur bilgan holda, balki raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishga, o‘quvchilarda raqamli ko‘nikmalarni

shakllantirishga hamda raqamli xavfsizlik me'yorlariga rioya qilishga qodir bo'lmog'i lozim. O'zbekiston Respublikasining "Raqamli O'zbekiston – 2030" strategiyasi va "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni ta'lim sohasini raqamlashtirishni davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilab bergan. Mazkur vazifalarni amalga oshirish ko'p jihatdan pedagog kadrlarning raqamli madaniyatiga bog'liqdir. Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, bo'lajak pedagoglarning raqamli madaniyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan maxsus metodik tizim ishlab chiqilmagan. Mavjud dasturlarda axborot-kommunikatsiya texnologiyalari bo'yicha alohida kurslar mavjud bo'lsa-da, raqamli madaniyatni yaxlit va tizimli rivojlantirish masalasi yechimini kutmoqda. Ushbu vaziyat maqolamizning dolzarbligini belgilab bergan.

Raqamli madaniyat (digital culture) tushunchasi ilmiy adabiyotlarda turlichasiga talqin qilinadi. Lev Manovich raqamli madaniyatni raqamli texnologiyalar orqali ijtimoiy, madaniy va san'at amaliyotlarining yangicha shakllanishi sifatida ta'riflaydi. D.Bell, E.Toffler va M.Kastelsning ilmiy asarlarida raqamli madaniyatning jamiyat taraqqiyotiga ta'siri atroflicha yoritilgan.

Pedagogika fanida raqamli kompetentlik masalalarini V.V.Grinshkun, S.A.Jdanov, Ye.I.Bulin-Sokolova kabi olimlar tadqiq etgan. Ular pedagog raqamli kompetentligini ta'lim jarayonida axborot texnologiyalaridan maqsadli va samarali foydalanish qobiliyati sifatida belgilaydi. yevropa Komissiyasi tomonidan ishlab chiqilgan DigComp (Digital Competence Framework) doirasi raqamli kompetentlikning besh asosiy yo'nalishini: ma'lumotlar va media savodxonligi, muloqot va hamkorlik, raqamli kontent yaratish, xavfsizlik va muammolarni hal qilishni belgilab bergan.

O'zbek olimlaridan M.Rahmatullaeva, B.Nazarov, Sh.Mirzayevlar bo'lajak pedagoglarni kasbiy tayyorlashda raqamli texnologiyalar imkoniyatlari masalasini o'rgangan. Shu bilan birga, mazkur tadqiqotlarda raqamli madaniyat yaxlit pedagogik fenomen sifatida metodik aspektda kam tadqiq etilganligi aniqlandi.

Tadqiqotda quyidagi ilmiy metodlardan foydalanildi: pedagogik va psixologik adabiyotlarni tahlil qilish; ta'lim tizimidagi amaliyotni o'rganish; kuzatish, suhbat va so'rovnoma o'tkazish; pedagogik eksperiment; matematik-statistik tahlil.

Tajriba-sinov ishlari Toshkent davlat pedagogika universiteti va Samarqand davlat universitetining pedagogika yo'nalishidagi 240 nafar talaba ishtirokida olib borildi. Talabalar tajriba va nazorat guruhlariga tasodifiy tanlov asosida bo'lindi. Tajriba guruhida ishlab chiqilgan metodika joriy etilgan bo'lsa, nazorat guruhida an'anaviy o'qitish usullaridan foydalanildi.

Raqamli madaniyatni yaxlit pedagogik fenomen sifatida tahlil qilish asosida biz uning to'rtta asosiy komponentini aniqladik:

1. Texnologik komponent. Raqamli qurilma va dasturlardan maqsadli foydalanish, raqamli kontent yaratish va tahrirlash, onlayn ta'lim platformalari bilan ishlash ko'nikmalarini o'z ichiga oladi.

2. Axborot-kommunikativ komponent. Raqamli muhitda axborotni qidirish, tanlash, baholash va tasnif qilish; raqamli vositalar yordamida samarali muloqot va hamkorlik amalga oshirish ko'nikmalarini qamrab oladi.

3. Etik-huquqiy komponent. Raqamli muhitdagi xulq-atvor me'yorlari, mualliflik huquqlarini hurmat qilish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va kiberxavfsizlik masalalarini o'z ichiga oladi.

4. Ijodiy-innovatsion komponent. Raqamli texnologiyalar vositasida yangi pedagogik yechimlar yaratish, ta'lim jarayonini raqamlashtirish va innovatsion yondashuvlarni amaliyotga tadbiq etish ko'nikmalarini aks ettiradi.

Tajriba ishlari yakunida tajriba va nazorat guruhlari natijalari solishtirildi. Raqamli madaniyat darajasini o‘lchash uchun DigComp 2.1 doirasi asosida ishlab chiqilgan o‘lchov vositasi qo‘llandi.

Tajriba guruhida raqamli kompetentlik yuqori darajasiga erishgan talabalar ulushi 18,3%dan 67,4%ga oshdi (tajriba boshidan 3,7 baravar o‘sish). Nazorat guruhida esa mazkur ko‘rsatkich 19,1%dan 34,6%ga ko‘tarildi (1,8 baravar o‘sish). Ikki guruh o‘rtasidagi farqning statistik ahamiyatliligi χ^2 kriteriyi yordamida tasdiqlandi ($\chi^2=22,4$; $df=2$; $p<0,001$).

Shuningdek, tajriba guruhi talabalarining pedagogik amaliyot natijalari bo‘yicha baholari ham nazorat guruhiga nisbatan o‘rtacha 0,7 balga yuqori bo‘ldi. Ta’lim jarayonini raqamlashtirishga doir ijodiy loyihalar sifati va innovatsion yechimlarni amalga oshirish ko‘rsatkichi tajriba guruhida ancha yuqoriligi qayd etildi.

Olib borilgan tadqiqot natijalari asosida quyidagi xulosalar chiqarildi:

Birinchidan, raqamli madaniyat bo‘lajak pedagogning kasbiy tayyorgarligida tarkibiy va yaxlit unsur bo‘lishi lozim. Uni alohida kurs sifatida emas, balki barcha pedagogik fanlar bilan integral holda rivojlantirish samarali natijalar beradi.

Ikkinchidan, raqamli madaniyatni rivojlantirishning to‘rt komponentli (texnologik, axborot-kommunikativ, etik-huquqiy va ijodiy-innovatsion) modeli pedagogik tayyorgarlikning mazmunini boyitadi va tizimli rivojlantirishni ta’minlaydi.

Uchinchidan, ishlab chiqilgan uch bosqichli metodik tizim tajriba-sinov natijalarida o‘zining samaradorligini isbotladi. Mazkur metodika pedagogika oliy ta’lim muassasalarida keng joriy etilishi tavsiya qilinadi.

To‘rtinchidan, raqamli madaniyatni rivojlantirishda refleksiv o‘qitish, loyihaviy faoliyat va amaliy sinov muhim rol o‘ynaydi. Mentor qo‘llab-quvvatlashi hamda hamkorlikdagi o‘rganish metodlari bo‘lajak pedagoglarning raqamli madaniyatini shakllantirishda asosiy pedagogik shartlar hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Raqamli O‘zbekiston – 2030” strategiyasi to‘g‘risidagi Farmoni. – Toshkent, 2020.

2. Manovich L. The Language of New Media. – MIT Press, 2001. – 354 p.

3. Vuorikari R., Kluzer S., Punie Y. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens. – European Commission, 2022.

4. Grinshkun V.V., Krasnova G.A. Osobennosti professionalnoy podgotovki pedagogov v oblasti primeneniya sredstv informatizatsii obrazovaniya // Vestnik RUDN. – 2019. №4. – S. 357–367.

5. Rahmatullaeva M. Bo‘lajak informatika o‘qituvchilarini tayyorlashda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish. – Toshkent: Fan, 2021. – 178 b.

6. Prensky M. Digital Natives, Digital Immigrants // On the Horizon. – 2001. – Vol. 9, No. 5. – P. 1–6.

7. Castells M. The Information Age: Economy, Society and Culture. – Blackwell, 2000.

8. Mirzaev Sh. Raqamli ta’lim muhitida pedagogik kompetentlik // Ta’lim va taraqqiyot. – 2022. №3. – B. 45–52.

9. Nazarov B. Pedagog kadrlarni raqamli savodxonlikka tayyorlash muammolari // Pedagogik mahorat. – 2023. №1. – B. 12–19.

10. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. – European Commission, 2017.

Bosh muharrir:
Mahmudov Sarvar Yuldashevich

Bosh muharrir o‘rinbosari v.v.b.;
Mas’ul kotib:
Suyarova Lutfiya Muxiddinovna

TAHRIR HAY’ATI:
Xilola UMAROVA, E’zozxon KARIMOVA, Risboy JO‘RAYEV, Xolboy IBRAGIMOV, G‘ayrat SHOUMAROV, Ulug‘bek INOYATOV, Oynisa MUSURMONOVA, Shukurullo MARDONOV, Saidaxbor BULATOV, Barno ABDULLAYEVA, Dilyara SHARIPOVA, Lola MO‘MINOVA, Maqsudjon YULDASHEV, Nilufar ISAQULOVA, Mirodiljon BARATOV, Muhabbat MIRSALIYEVA, Bahodir MA’MUROV, Zair TAXIROV, Sharibboy ERGASHEV, Shaxnoza XALILOVA

Tahririyat manzili:

Toshkent shahar Shayhontoxur tumani Navoiy ko‘chasi, 30-uy.
E-mail: xalq_talimi@xtv.uz Tel: (90)994-77-88, (93)528-90-47, (97)776-33-70
t.me/xalqtalimi_jurnali. http://t.me/xalq_talimi_jurnali.

Jurnalga yuborilgan maqolalarga javob qaytarilmaydi, jurnalda e’lon qilingan maqolalardan olingan matnlar ‘‘Xalq ta’limi’’ ilmiy-metodik jurnalidan olindi, deb ko‘rsatilishi shart.

Jurnal 2015-yil 20-martdagi 214/2-sonli qarori bilan OAK ilmiy nashrlari ro‘yxatiga kiritilgan.

“TAFAKKUR NASHRIYOTI” MCHJ bosmaxonasida chop etildi.
Toshkent shahri, Shayhontoxur tumani, Navoiy ko‘chasi, 30-uy

Bosishga ruxsat etildi: __.__.____-y. Qog‘oz bichimi 70x100 1/16. Ofset bosma usuli.
Shartli b.t. 12,0. Adadi __ ___ nusxa. – buyurtma.
Bahosi kelishilgan narxda.

Ushbu songa mas’ul – Muhammad Xurshida Tolibovna

Jurnalga taqdim etilgan barcha materiallar https://rustxt.ru/antiplagiat sayti hamda https://t.me/check_antiplagiat_bot da monitoring qilinadi.

© “Xalq ta’limi” jurnali, 2026.